

Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta, kuulemistilaisuus 6.11.2020

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry:n lausunto YK:n vammaisyleissopimuksen kansallisen toimintaohjelman luonnoksesta

Tukiliitto kiittää VANEa mahdollisuudesta kertoa näkemyksemme tässä erittäin tärkeässä asiassa. Kohderyhmäämme kuuluvat kehitysvammaiset ja vastaavaa tukea arjessaan tarvitsevat ihmiset perheineen, ja olemme arvioineet toimintaohjelmaluonnosta erityisesti heidän näkökulmastaan. Tässä ovat tiivistetyt huomiomme:

1. Toimintaohjelmaluonnoksen isoimpana haasteena näemme sen, ettei oikeuksien toteutumiseksi tai niiden toteutumisen esteiden poistamiseksi ole aina määritelty riittävän kunnianhimoisia tavoitteita ja/tai konkreettisia toimenpiteitä niihin pääsemiseksi. Myös lopputulosindikaattorien tulisi paremmin kuvata sitä, mikä vammaisten ihmisten kannalta todella muuttuu. Lainsäädäntö- ym. hankkeiden kuvaamisen rinnalle kaivataan konkreettisia muutostoimia. Asiat eivät muutu, ellei toimintatapoja muuteta. On myös keskeistä varmistaa toimien tulosten ja vaikuttavuuden seuranta ja arviointi (ml. määritellä onnistumisen kriteerit), ja osallistaa tähän tiiviisti vammaisjärjestöt. Korona-aika on tehnyt näkyväksi palvelujärjestelmämme ongelmia ja pullonkauloja, joita koskeviin korjaaviin toimiin, sekä ongelmien vaikeutumisen ennaltaehkäisyyn, tulee tässä ohjelmassa kiinnittää erityistä huomiota.
2. Keskeisen 19 artiklan osalta toivomme ohjelmaan lisää konkretiaa ja resursointia. Nyt asumisen osalta painotus on enemmän seinissä (sopivissa tiloissa) kuin asumiseen tarvittavassa yksilöllisessä avussa ja tuessa. Kehas-ohjelman, jonka seurantatyössä on todettu valtion ohjauksen iso merkitys, seuraajaksi asumisen asioissa tarvittaisiin yhä vahvaa valtion tukea, ohjausta ja riittäviä resursseja (Kehasta voisi mielestämme luontevasti seurata esim. tukiasumisen ohjelma). ARA-rahoitusta olisi syytä miettiä joiltain osin uudestaan, jotta vältetään tukemasta uuslaitostumista. Lasten asuminen ensisijaisesti omassa kodissaan ja toissijaisesti lapsille suunnatuissa avoimuuden palveluissa vaatii riittävästi panostusta sekä perheiden tukemiseen tarpeita vastaavilla tavoilla että lapsille soveltuviin asumisvaihtoehtoihin. 19 artiklan osalta vaaditaan nähdäksemme lisäksi vahvempaa panostusta henkilökohtaista apua kehittäviin toimiin, painottaen nykyisin usein väliinputoajiksi jääviä asiakasryhmiä, kuten vammaiset lapsia ja nuoria.
3. Kun tuetun päätöksenteon monitahoista kokonaisuutta, jonka tulee sisältää myös oikeus saada tuettua päätöksentekoa tarvittaessa subjektiivisena oikeutena turvattuna vammaispalveluna, tuodaan Suomen järjestelmään ja lainsäädäntöön, tulisi yksittäisten kuulemisten sijaan olla joku pysyvämpi kartoitus- ja valmistelurakenne. Vammaisjärjestöt tulee osallistaa tiiviisti tähän sekä itsemääräämislainsäädännön jatkovalmisteluun. Niiden toimeenpano vaatii vahvan tuen.
4. Sote-uudistuksen osalta ohjelmassa tulisi nostaa selkeästi esiin vammaisten henkilöiden erityispalveluiden turvaaminen, mukaan lukien vaativimmat erityispalvelut, joita nykyään tuottavat

usein erityishuoltopiirit. Osaamisen säilyminen ja kehittäminen sekä asiakkaiden oikeus palveluihin tulee turvata myös keskittämällä osaamista tarpeen mukaan, turvaten kuitenkin asiakkaiden pääsy palveluihin ilman kohtuuttomia välimatkoja. Henkilökohtaisen budjetoinnin Suomen mallin kehittämisen ja siitä säätämisen lisäksi toimintaohjelmassa tulisi näkyä laajemminkin palveluiden monipuolisempien järjestämis- ja toteuttamistapojen (kilpailutusten soveltuessa huonosti yksilöllisiin tarpeisiin perustuviin vammaispalveluihin) kehittäminen ja edistäminen. Syrjimättömyyteen, kuten vammaisten henkilöiden pääsyyn tarpeidensa mukaisiin päihde- ja mielenterveyspalveluihin tulisi myös kiinnittää erityistä huomiota.

5. Sotu-uudistuksessa on huomioitava erityisesti vammaisten ihmisten ja myös omaishoitajien toimeentulon turvaaminen. Lineaarinen malli tulee ulottaa myös täydellä työkyvyttömyyseläkkeellä oleviin, ja vammaispalveluiden maksuttomuuden lähtökohdan tulee olla kirkas asiakasmaksulainsäädäntöä uudistettaessa.
6. Vammaisten ihmisten pääsyä palkkatyöhön tulee edistää myös panostamalla systemaattisesti tuetun työn työhönvalmennuksen alueellisen saatavuuden paranemiseen siten, että näyttöön perustuvien kriteereiden mukaista työhönvalmennuspalvelua on tarjolla jokaiselle siitä hyötyvälle työnhakijalle.
7. Vammaisten ihmisten koulutukseen pääsy tulee varmistaa yhdenvertaisesti muiden kanssa inklusioperiaatteen ja jatkuvan oppimisen periaatteiden mukaisesti. Kaikilla koulutusasteilla lähtökohdana tulee olla vammaisen ihmisen mahdollisuus opiskella omissa lähiyhteisöissä saaden riittävä tarvitsemansa tuki. Mikään koulutus (esim. TELMA) ei enää saa muodostaa umpiperää, jonka käytyään ei olisi mahdollista jatkaa opintoja.
8. Osallisuuden edistämässä tulee huomioida valtavirtaistaminen (mm. ei vain vammaisneuvostojen kautta, vaan esim. nuva-osallistuminen tarvittavalla tuella). Esteettömyys ja saavutettavuus on nähtävä läpi ohjelman vammaissopimuksen edellyttämällä tavalla laajasti. Kaikilla on oltava mahdollisuus monien sähköisten palveluiden käyttämisen vaatimaan vahvaan tunnistautumiseen. YK:n vammaiskomitean yleiskommentit on kohtuullisessa ajassa käännettävä suomeksi.

KEHITYSVAMMAISTEN TUKILIITTO RY

Jutta Keski-Korhonen
Vaikuttamistoiminnan päällikkö

Tanja Salisma
Lakimies

Lisätietoja
Lakimies Tanja Salisma,
Kehitysvammaisten Tukiliitto ry,
050 3160 663,
tanja.salisma@tukiliitto.fi